

Dr. H. Klink, Hoornaar

Leer mij, o Heer, uw lijden recht betrachten...

Of: Hoe Goede Vrijdag te vieren?

Goede Vrijdag is zeker niet de onbelangrijkste van de christelijke feestdagen. Desalniettemin valt het niet mee om deze dag op een juiste wijze te 'vieren'. Wie herkent zich niet, als hij of zij op zich in laat werken wat er op de dag van Christus' sterven gebeurd is, in de dichter die verzuchtte: *Leer mij, o Heer, Uw lijden recht betrachten...?* Het peilloze van wat er in die enkele uren op Goede Vrijdag gebeurde, kan ons overweldigen. Dat is ook de ervaring van Christian Fürchtegott Gellert, blijkens de zin die hij op de zó juist aangehaalde regel laat volgen: *In deze zee verzinken mijn gedachten.*

Nee, het valt niet mee om Goede Vrijdag op een juiste wijze te vieren. Aan de ene kant is er het gevaar dat men blijft steken in een sombere sfeer. Aan de andere kant is er het gevaar dat men geen recht doet aan het klemmende van deze dag. Het gebeurt wel dat in de prediking Christus' lijden in zulke schrille kleuren wordt geschilderd, zonde en schuld in haar onpeilbaarheid zó worden benadrukt, dat de gemeente erin blijft steken, omdat Christus' opstanding slechts wordt genoemd. Ofwel er wordt zó dogmatisch gepreekt over zonde en genade, dat het *levende gebeuren* eronder verkwijnt en er voor het dramatische van wat op Goede Vrijdag plaatsvond nauwelijks oog meer is. Het gevolg hiervan is, dat de viering van deze dag iets onbestemds houdt, soms zelfs verwarring brengt. De vraag is dan ook op zijn plaats hoe wij Goede Vrijdag dienen te vieren?

Het heilige der heiligen

Ik ben van mening dat alleen het besef dat wij op Goede Vrijdag het *heilige der heiligen* naderen, ons toegang geeft tot het heilgeheim van deze dag. Dat heeft ook de schrijver van de brief aan de Hebreeënen gezien. Niet voor niets brengt hij de kruisgeschiedenis in verband met de dienst in de tabernakel en het naderen van de priester tot het heilige der heiligen. Dat geldt ook voor de Evangeliën, in het bijzonder voor dat naar Johannes! Alle evangelisten werken toe naar de climax van het leven van Christus: zijn kruis en opstanding. In dat opzicht heeft het Evangelie, zoals dr. W. Aalders daarop gewezen heeft in zijn mooie studie over het bijbelboek Job, 'tragediekarakter'. Op het laatst van dit drama, van deze tragedie, zijn wij getuige van een omslag, de *peripateia*, de omslag van de diepste diepte naar de grootste hoogte. En dat omdat het licht van God genadige, nieuwe werkelijkheid uitgerekend op Goede Vrijdag en Pasen doordringt in onze werkelijkheid en

Inhoud

**Leer mij, o Heer, uw lijden
recht betrachten...** p. 49

Of: Hoe Goede Vrijdag te vieren?
Dr. H. Klink, Hoornaar

**Vereeniging tot uitgave
van Gereformeerde
Geschriften (II, slot)** p. 52

Ds. J.K. Vlasblom, Ter Aar

Zelfgekozen schizofrenie... p. 54

E.B. Klink, Gorinchem

Paasfeest p. 56

Gedicht

Conferentie p. 56

Woord van Julius Schniewind (1883 – 1948)

De grootste bedreiging voor de christelijke gemeente is deze, dat zij de bevrijding van de vloek der wet opvat als wetteloosheid.

de gelovige bij het gadeslaan van de gebeurtenissen die toen plaatsvonden, de overgang (transitus) mag maken naar het Koninkrijk der hemelen.

De liturgie

Naar mijn overtuiging is het (naast de prediking) vooral de liturgie die ons kan helpen om op een juiste wijze het heilige, dat op Goede Vrijdag herdacht wordt, te benaderen. Vanouds is men zich in de christelijke kerk daarvan bewust geweest. De oudchristelijke liturgie en de misliturgie in de Rooms-katholieke kerk zijn er het bewijs van. Dat besef leefde ook in de calvinistische kerken. Vanouds is Goede Vrijdag een dag van ingetogenheid. Tijdens de kerkdienst worden diepe tonen aangeslagen, de tonen van Psalm 22, van Psalm 31 en van Psalm 130.

Toch gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat in de Lutherse en de Anglicaanse traditie de liturgische vormgeving ook met het oog op het lijden en sterven van Christus rijker geweest is dan in de calvinistische traditie. Het is dan ook niet toevallig dat veel christenen zich in de lijdensstijd sterk aangetrokken voelen tot de *Matthäuspassion* van Johann Sebastian Bach (1685-1750). Van hem heeft de grote Lutherkenner Heinrich Bornkamm eens gezegd dat niemand beter dan hij de diepe tonen in de prediking en gezangen van de pectorale Luther verstaan heeft. Aangerakt als hij was door de evangelievervolking van Luther, heeft hij in zijn muzikale bewerkingen van de lijdensstof recht gedaan aan de diepe tonen daarvan.

Door de muzikale 'vormgeving' neemt Bach de gemeente als het ware mee, van stap tot stap op de weg die Christus is gegaan. Via de recitatieven worden de bijbelteksten aan de luisterende gemeente doorgegeven, waardoor deze deelgenoot gemaakt wordt van hetgeen gebeurde. Toch is Bachs *Matthäuspassion* niet slechts een

weergave van de lijdensgeschiedenis. Ook de *reacties* op deze geschiedenis vinden een plaats in zijn *Passion*: de reacties van Petrus en van Judas, die van de vrouwen en van Pilatus en vooral ook de reactie van de hoofdman over honderd, die de kruisiging van zo dichtbij meemaakte en er zozeer door gegrepen werd dat hij uitriep: "Waarlijk, dit is Gods Zoon!"

En... Bach gaat nog verder: Hij geeft niet alleen weer wat de direct betrokkenen op de dag van de kruisiging ondervonden, maar ook wat de gelovige nu ondervindt bij het lezen van de lijdensgeschiedenis: de ontsteltenis, de rouw, het verdriet, maar ook de hoop en de troost die de kruisgeschiedenis bij ons oproept!

Niet alleen Bach is hiertoe in staat geweest. Hetzelfde geldt van Dietrich Buxtehude (1637-1707) en van Georg Friedrich Händel (1685-1759), die niet alleen in Duitsland zijn muziekstukken gecomponeerd heeft, maar ook in Engeland, waar hij al tijdens zijn leven een grote naam wist te verwerven

Het rijke nu van de *Passionen* van deze componisten is dat zij het de gelovige mogelijk maken om op Goede Vrijdag op een waarlijk christelijke en passende wijze het lijden van Christus mee te beleven, juist ook in de tegenstrijdigheid van de gevoelens die dit lijden oproept! De luisteraar wordt in de *Passionen* meegenomen langs de weg die Christus ging, hij verstaat de reacties van de discipelen, van Maria, van de dochters van Sion, enz. Daardoor wordt hij gelouterd en geschikt gemaakt om het 'dramatische' hoogtepunt van waar het in het lijden om ging in eerbied, ontzag en dankbaarheid werkelijk mee te beleven. Het treffendst komt dit wellicht tot uiting in Bachs minder bekende *Johannespassion*.

Met ontroering hoort de luisteraar daar kort voor het moment van Christus' sterven, als het *Het is volbracht* al geklonken heeft, de gelovige, die het lijden ademloos gevolgd heeft, vol ontzag en eerbied vragen aan de stervende Christus:

*Mijn dierbare Heiland, laat ik U vragen,
nu U daar aan het kruis geslagen bent,
en zelf gezegd hebt: het is volbracht,
ben ik van de sterfelijkheid bevrijd?
Kan ik door Uw pijn en sterven
het hemelrijk beërven?
Is er verlossing voor de hele wereld?*

En dan klinkt het:

*Gij kunt van de pijn weliswaar niets zeggen,
maar Gij neigt het hoofd
en zegt stilzwijgend: ja!*

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom,
Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout,
Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar,
tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 21,00 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen
tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of
Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Terwijl een tenorstem deze woorden zeer ingetogen en toch indringend zingt, zingt het koor op de achtergrond met zachte stem:

*Jezus Gij die gestorven was,
leeft nu zonder einde.
In de laatste doodsnood
wend ik mij nergens anders heen
dan tot U, die mij verzoent,
o Gij lieve Heer!
Geef mij slechts, wat Gij verdiend hebt
meer begeer ik niet!*

In deze passage van de *Johannespassion* heeft Bach op weergalozige wijze het Evangelie onder woorden gebracht. En dat zó, dat de 'sfeer' van Goede Vrijdag volledig tot zijn recht komt. Het is als het zachte suizen dat Elia hoorde op de berg Horeb, nadat hij eerst opgeschikt was door de aardbeving en het onweer dat boven hem losgebarsten was....

De Brockespassion

Wat nauwelijks bekend is, is dat Bach deze prachtige tekst ontleend heeft aan de zogenaamde Brockespassion, genoemd naar de auteur ervan: Barthold Heinrich Brockes (1680-1747). Als er iemand geweest is, die de reacties op het kruisgebeuren bij de discipelen, de vrouwen en de hoofdman over honderd, ja van de hele schepping (men denke aan de drie-urige duisternis en het schudden van de aarde na het sterven van Christus) onder woorden heeft gebracht dan is hij het wel geweest. Er zijn niet veel kunstenaars geweest die op even treffende wijze als hij het aangrijpende en verlossende van Christus' sterven tot uitdrukking hebben gebracht. Niet voor niets hebben Georg Philipp Telemann (1681 -1767) en G. F. Händel zijn *Passion* in zijn geheel muzikaal getoonzet. En Johann Sebastian Bach heeft zich niet alleen in het componeren van de *Johannespassion* door hem laten inspireren, het geldt ook voor zijn *Matthäuspassion*.

In vraag en antwoord, in het recitatief van de evangelist en in de reacties daarop door het koor (de dochters van Sion) en van de gelovige ziel, weet hij de hoorder mee te nemen op de weg die Christus ging van hier naar het binnenste heiligdom van het Koninkrijk van God. Het ontstellende en dramatische van de kruisigingsgeschiedenis treedt daarbij voluit aan het daglicht. Maar dat op zo'n wijze, dat de gevoelens die deze geschiedenis bij ons oproept, ons niet verwarren, maar louteren! Het wordt ons vergund om Christus in zijn lijdensweg te volgen tot het grootse moment van zijn sterven, dat óók het moment van zijn overwinning is. Zo laat hij ons zien dat het Evangelie als een *drama* gelezen moet worden, dat midden in de

werkelijkheid plaatsvond, dat ons loutert en ons brengt tot het moment van de *peripeteia*, de omslag naar het Koninkrijk der hemelen, de triomf van Christus!

Om de lezer daarvan een indruk te geven haal ik uit zijn *Passion*, in Nederlandse vertaling, de passage aan, die Bach overnam in zijn *Johannespassion*.

Als de evangelist heeft gezegd dat Christus *luid, met Zijn ganse macht, riep: Het is volbracht*, wordt daarop geantwoord:

*O donderwoord, o vrees'lijk roepen. O toon, die dood en hel schuwen, die uw macht te schande bracht! (...) O zalig woord, o heilzaam roepen! Nu hoeft u, o zondaar, niet meer te schuwen de macht van dood en duivel. O schallende stem, die onze wonden heelt, die ons de zaligheid toedeelt, die God ons vanouds had toegedacht! Het is volbracht!*¹

Hierop reageert de dochter van Sion:

Zijn de diepe wonden van mijn ziel, door uwe wonden nu verbonden? Kan ik door deze kwaal en dit sterven, nu het paradijs beërven? Nadert nu de verlossing van de wereld?

*Zo luiden de vragen van de dochter van Sion. Waar Jezus echter vanwege de smarten niet kan spreken, neigt Hij het hoofd en wenkt: Ja.*²

Ook de overwinning op het dodenrijk, die dan inzet, wordt op machtige wijze verwoord. Als Christus gestorven is, beeft de aarde!

Breek, brullende afgrond, splijt en verga! Verval en breek open!

Het dodenrijk wordt opengebrouwen, als Christus erin afdaalt!

Daarop roept de gelovige: *het kraakt al in de krochten van de aarde!*

Dit ontlokt de hoofdman over honderd de uitroep:

*Zou Jezus' dood hiervan de oorzaak zijn? Ach ja, waar ik uit alle wonderen lees: de stervende is Gods Zoon geweest!*³

Werkelijk, hier is een Christusvertolking die recht doet aan de historische gebeurtenissen van Goede Vrijdag, waarvan de Evangelisten ons berichten en... die de gelovige *leert* om zich in vrees en beven te verheugen over wat dáár en tóen gebeurd is! Op Goede Vrijdag...

1. O Donnerwort! O schrecklich Schreien! O Ton, den Tod und

Hölle scheuen, der ihre Macht zu Schanden macht! (...) O selig's Wort! O heilsam Schreien! Nun darfst du Sünder nicht mehr scheuen des Teufels und der Höllen Macht. O Schall, der unsern Schaden heilet, der uns die Seligheit erteilet, die uns Gott längst hat zugedacht. Es ist volbracht!

2. Sind meiner Seelen tiefe Wunden, durch deine Wunden nun

verschwunden? Kann ich durch Qual und Sterben, nunmehr das Paradies ererben? Ist aller Welt Erlösung nah?

Dies sind der Tochter Zions Fragen. Weil Jesus nun nicht kann vor Schmerzen sagen, so neiget er sein Haupt und winket: Ja.

3. Sollt Jesus' Tod hieran wohl Ursach' sein? Ach ja, ich kann aus allen Wundern lesen: der Sterbende sei Gottes Sohn gewesen!

Ds. J.K. Vlasblom, Ter Aar

Vereeniging tot uitgave van Gereformeerde Geschriften (II, slot)

In de eerste aflevering van dit artikel, opgenomen in "Ecclesia" van 3 maart 2007, werd verteld dat de Vereeniging tot uitgave van Gereformeerde Geschriften werd opgericht op 19 november 1926 en nog altijd actief is. Naar de statuten is het doel der vereniging "het verspreiden van geschriften, als verhandelingen, preken, onderwijsboekjes, van Gereformeerde inhoud. Allereerst komen in aanmerking werken van wijlen Dr. H.F. Kohlbrugge".

Uitgaven in de laatste periode

Ook al werden in de afgelopen jaren, met name door de uitgeverijen De Groot Goudriaan, onderdeel van uitgeverij Kok te Kampen, en Den Hertog te Houten veel nieuwe boeken gepubliceerd met het nagelaten werk van Dr. H.F. Kohlbrugge, is de Vereniging voortgegaan met haar eigen werkzaamheden. Daarbij werd ook historisch bronnenonderzoek verricht en is ernaar gestreefd het werk van Kohlbrugge en zijn leerlingen te plaatsen in de historische context van hun tijd.

In de bij uitgeverij Boekencentrum gestarte Kohlbruggereeks onder redactie van dr. W. Balke en dr. S. Gersen († 1989) verschenen sinds 1986 de volgende delen:

1. *Wat zegt Kohlbrugge over Genesis 3?* (Uitwerking van de door Kohlbrugge gehouden leerrede in de Hervormde kerk van Vianen op 29 juni 1856, met een inleiding van ds. D. van Heyst).
2. *De blijde zondagsviering* (Twee preken over Psalm 92, deel van een paasprek over Mattheüs 28: 1 en preekfragmenten over Hebréeën 3: 10, 11 en 4: 1-11).
3. *De bron des levens* (Schriftuitleggingen over Johannes 4: 1-26, Lucas 7: 36-50 en Lucas 17: 11-19).
4. *Kohlbrugge's uitleg van Psalm 1.*

Samen met de Kring van Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge verscheen in 1991 bij uitgeverij J.H. Kok, Kampen: *Het Woord is ons gegeven. Schriftuitleg van Dr. H.F. Kohlbrugge*, in 1996 gevolgd door

Dr. H.F. Kohlbrugge, *Door lijden tot heerlijkheid* [Meditaties] bij uitgeverij J.J. Groen en Zoon te Leiden. Beide bundels bevatten een representatieve keuze uit de door ds. D. van Heyst in het *Kerkblaadje / Ecclesia* gepubliceerde Kohlbrugge-vertalingen en werden hem aangeboden als dank voor zijn gedurende tientallen jaren verrichte arbeid voor het *Kerkblaadje / Ecclesia* alsook voor 'de Boekenvereniging'.

In samenwerking met de Vereniging verschenen bij uitgeverij De Groot Goudriaan - Kampen in 1991 bovendien de volgende titels: H.F. Kohlbrugge, *De beloofde Christus*, Nederlandse vertaling door drs. G.P. Olbertijn van 'Der verheissene Christus: sieben Predigten', Elberfeld 1855 en Johannes Wichelhaus, *Zes preken*, Nederlandse vertaling door J. Dankers van 'Sechs Predigten aus dem Nachlass des Johannes Wichelhaus', Bonn 1858.

Aan het begin van de 90er jaren verleende het bestuur zijn medewerking aan een nieuwe herdruk van de *Twaalf Twaalfallen Leerredenen* door uitgeverij Den Hertog te Houten. In 1993 verscheen samen met uitgeverij De Groot Goudriaan - Kampen een herdruk van Kohlbrugge's preken over Psalm 51 onder de titel *O God, wees mij genadig!* In 1995 verleende het bestuur een substantiële bijdrage aan de bewerking van Kohlbrugge's proefschrift in Nederlandse vertaling door drs. C. van Ginkel: *Een commentaar op psalm 45. Commentarium in Psalmum Quadragesimum Quintum*, verschenen bij uitgeverij De Banier te Utrecht.

Enkele jaren geleden werd een financiële bijdrage gegeven om de postume uitgave mogelijk te maken van de bundeling van de in het Duits verschenen wetenschappelijke artikelen van wijlen prof.dr. Hanna Kohlbrugge over de Islam. Deze bundel is vervolgens in 2003 verschenen bij de Duitse uitgever LIT Verlag Münster¹: Hanna Kohlbrugge, *Der einsame Gott des Islam. Was uns nach dem Islam fragen lässt. Mit Geleitwort herausgegeben von Hebe Kohlbrugge und Berthold Köber. Redaktion: Sabine Hiebsch.*² In dit belangrijke werk peilt de schrijfster, die zich gedurende vele jaren van haar leven grote wetenschappelijke kennis over de Koran en de Islam verworven had, als christin op integere, innerlijk bewogen wijze, vanuit de liefde van Christus, het diepste wezen en de diepste intenties van de islamitische godsdienst en zijn aanhangers. Wie kennisneemt van deze studie gaat begrijpen waarom er van deze religie en de onlosmakelijk daarmee verbonden politiek-religieuze ideologie een continue gewelddadige bedreiging uitgaat.

Kohlbrugge-reeks: Nieuwe serie

We vervolgen met een overzicht van de publicaties in de Nieuwe Serie van de Kohlbrugge-reeks, waarvan prof. dr. W. Balke en de schrijver van dit artikel thans de redactie vormen. Sinds 1995 verschenen de volgende delen:

1. *Gesprek over het zondvloedgebed*: een herdruk van Kohlbrugge's geschrift *Historisch-theologische gesprekken tusschen twee gereformeerde predikanten, (een oom en een neef) betreffende het lezen, bij bediening van den Heiligen Doop, van het geheele formulier, vooral echter van de aanhef van het gebed "Die naar uw streng oordeel... door hetwelk de Doop beduid wordt."*, met een historische inleiding van prof.dr. W. Balke over 'het zondvloedgebed'.

2. *Is het ongelooflijk dat God de doden opwekt?*: een herdruk van het *Betoog over I Korinthe XV, uit de geschriften van eenen doctor in de godgeleerdheid, opge maakt door eene zijner jongere leerlingen*. Dit geschrift werd oorspronkelijk in 1862 anoniem bij de drukker/uitgever M.J. Mensing te Rotterdam gepubliceerd. Het gaat in deze uitgave om een samenvatting van enkele preken van Kohlbrugge over 1 Corinthiërs 15 met extra toevoegingen door de samenstelster Maria de Clercq (1834-1888).

3 en 4. *Kohlbrugge als prediker en pastor in zijn brieven*, twee delen. Deze tweedelige uitgave bevat een verzameling van brieven van Kohlbrugge, die merendeels in de 20e eeuw in het *Kerkblaadje* werden gepubliceerd en voor deze uitgave werden bewerkt en van historische inleidingen en annotaties voorzien.

5 en 7. In de jaren 2000 en 2001 verschenen van de hand van prof.dr. W. Balke twee studies over resp. *Johannes Wichelhaus. Hoogleraar te Halle en vriend van dr. H.F. Kohlbrugge* en *Eduard Böhl. Hoogleraar te Wenen en schoonzoon van dr. H.F. Kohlbrugge*.

6 en 10. In de jaren 2000 en 2006 verschenen van de hand van drs.ir. W.C. Meeuse resp. *Kohlbrugge en Steven de Clercq, een vriendschap op afstand, een samenvatting van hun correspondentie* en *Kohlbrugge en Maria de Clercq, een innige vriendschap*. Maria de Clercq (1834-1888) was de oudste dochter van Steven de Clercq.

8. In 2004 verscheen een door dr. A.A. Spijkerboer bewerkte nieuwe vertaling uit het Duits van Kohlbrugge's *Wozu das Alte Testament?* In het Nederlands: *Waartoe het Oude Testament? Leidraad om de boeken van Mozes en de profeten op hun juiste waarde te schatten*.

9 en 11. In het voorjaar van 2005 verscheen het eerste deel van een door de huidige secretaris der Vereniging bewerkte en van historische inleidingen en annotaties voorziene uitgave van Kohlbrugge's correspondentie met zijn vriend Matthijs Westendorp te Amsterdam / Rheden onder de titel: *Kohlbrugge en Westendorp. Een levenslange vriendschap, deel 1*. Deel 2 is, voorzien van registers op de beide delen, in het najaar van 2006 verschenen.

Het ligt nu in de bedoeling om Kohlbrugge's meditatieve uitleg van *Mattheüs 1*, in de Duitse taal verschenen te Elberfeld in februari 1844, in een nieuwe vertaling met aantekeningen uit te geven.

Uit dit alles moge blijken dat de werkzaamheden van de vereniging in de zich telkens wijzigende omstandigheden tot op heden zijn voortgegaan. De tijdsomstandigheden zijn zowel sinds de Doleantie van dr. A. Kuyper en zijn geestverwanten in 1886 en volgende jaren als ook sinds de 20er en 50er jaren van de 20e eeuw beslissend veranderd! De invloed van de secularisatie op vrijwel alle terreinen van het leven alsook de toenemende invloed van de Islam stempelen en bepalen steeds sterker het beeld van de huidige samenleving. De mens is van nature echter in wezen altijd dezelfde gebleven: zondaar voor God, waarom Kohlbrugge's prediking, altijd direct gericht tot het hart van ieder mens die zich zondaar weet voor God, om hem/haar het volle heil in Christus te verkondigen, ook nu nog actueel is.

Moge onze 80-jarige Vereniging onder Gods zegen en daarvan afhankelijk, ook in deze turbulente tijd voortgaan om, puttend uit de schriftelijke en geestelijke nalatenschap van dr. H.F. Kohlbrugge en zijn leerlingen kerk en theologie te dienen.

Het huidige bestuur

Het bestuur van de Vereniging bestaat thans uit de vol-

gende personen: het moderamen wordt gevormd door prof. dr. W. Balke, 's-Gravenhage, voorzitter; drs. T. Domburg, Huizen, penningmeester en ds. J.K. Vlasblom, Ter Aar, secretaris. De andere bestuursleden zijn: dr. G. Bos, Serooskerke; ds.mr. J. Haeck, Zeist; drs.ir. W.C. Meeuse, Bilthoven; drs. E. Mijnheer, Oene en prof.dr. J. van Oort, Zeist. We memoreren hierbij met droefheid het overlijden van ons bestuurslid prof. dr. M.J.G. van der Velden te Utrecht op 1 mei 2005. In december 2006 werd in zijn vacature prof. dr. A. de Reuver, Delft gekozen, die deze benoeming heeft aanvaard.

Nieuwe leden welkom

De vereniging heeft in de afgelopen jaren leden verloren. De belangrijkste oorzaak hiervan is ongetwijfeld het overlijden van een aantal trouwe leden en begunstigers. Een andere oorzaak is het verhuizen zonder de vereniging een verhuisbericht te zenden. Heel vaak konden de nieuwe adressen gelukkig achterhaald worden, maar niet in alle gevallen. Het kan dus zijn dat deze of gene die dit leest vroeger lid / begunstiger van de vereniging is geweest en ongemerkt en onbedoeld uit het bestand is weggeraakt. U kunt dit herstellen door alsnog uw naam met uw huidige adres op te geven aan de secretaris.

De zogenaamde 'vergrijzing' gaat ook aan onze vereniging niet voorbij. Vandaar dat we tenslotte jongere predikanten en theologisch geïnteresseerden zouden willen vragen om begunstiger of lid van de Vereniging te worden. De minimumbijdrage voor begunstigers is tot op heden € 4,50 en voor leden € 11,50 per jaar. U kunt

zich schriftelijk aanmelden bij de secretaris: Ds. J.K. Vlasblom, Aardamseweg 6, 2461 CC Ter Aar.

Omdat de Vereniging nog beschikt over een, zij het beperkte voorraad oudere uitgaven, is er voor nieuwe leden of begunstigers, indien men dit wenst en zolang de voorraad strekt, een welkomstgeschenk beschikbaar. U kunt dan een keuze maken uit één van de volgende titels:

1. *De Dordtsche Leerregels*, uitgelegd door Dr. J.C.S. Locher, in leven Hervormd predikant te Leiden, 's-Gravenhage 1982, 2e druk.
2. *Wat zegt Kohlbrugge over Genesis 3?*, 's-Gravenhage 1986.

Bij eventuele aanmelding dient u dan wel de gewenste titel op te geven.

¹ Het volledige adres van deze uitgever moge hier voor geïnteresseerden volgen: Grevener Strasse / Fresnostrasse 2, 48159 Münster. Tel. 0251-235091. ISBN: 3-8258-6175-9.

² Dit boek is overigens geen vertaling van de in 2001 bij Boekencentrum verschenen uitgave: Dr. Hanna Kohlbrugge, *De Islam aan de deur. Op zoek naar een antwoord*. Ook al zijn bepaalde passages in laatstgenoemd boek geheel of gedeeltelijk in de oorspronkelijke Duitse artikelen terug te vinden, in deze Duitse uitgave treffen we haar gehele, wetenschappelijk onderbouwde beschrijving en tevens profetische doorlichting van de Islam aan. Deze Duitse uitgave is bovendien voorzien van uitgebreide registers van Schriftplaatsen en van alle - en het zijn er zeer vele! - door de schrijfster geciteerde Koranteksten.

E.B. Klink, Gorinchem

Zelfgekozen schizofrenie...

Laatst bezocht ik een sportgelegenheid. Op een reclamebord viel de naam te lezen van een bedrijf dat in 'lifestylemanagement' doet. 'Lifestylemanagement' ofwel 'levensstijlbeheersing' ... De naam van het bedrijf was: 'Avatar' en onder die naam stond een drietal vragen: "Wie ben ik echt? Wat wil ik? Hoe doe ik dat?"

Voor de eerste vraag trok mijn aandacht. Wie ben ik echt? Met deze vraag werd de suggestie gewekt, dat de gene die het reclamebord leest, zich niet of nauwelijks bewust is van wie hij echt is. Je doet er het beste aan je bij het desbetreffende bedrijf te melden om daar de

hoognodige speurtocht naar je "ware ik" te starten, zodat je daarna je de beheersing hebt over je leven en levensstijl. Natuurlijk moet je vraag twee en drie nog beantwoorden. Maar dat zal wel lukken. Als je echt weet wie je bent, zal dat weinig problemen opleveren.

Wat mijn aandacht echter het meest trok was de naam van het bedrijf: *Avatar*. Ik was deze naam eerder tegen gekomen en had toen in een encyclopedie de betekenis van de naam opgezocht. '*Avatara*', zo bleek, was een Hindoestaanse term voor: 'het goddelijke in de mens naar boven halen'. Bij het lezen van het bewuste reclamebord vroeg ik me af de 'lifestylemanager' al dat goddelijke in zijn of haar cliënten wist te vinden en te activeren. Een boeiende baan, vermoed ik...

'Second Life'

Sinds een aantal maanden is *Second Life* (tweede leven, *SL*) helemaal 'in'. Het is een internetplatform waarop mensen vanuit de stoel thuis in een virtuele samenleving acteren als 'echt mens' tussen alle andere 'echte mensen'. Je betaalt een bepaald bedrag aan de makers van het systeem en je krijgt daardoor toegang tot de virtuele samenleving. Ook krijg je de programmatuur om een poppetje te bouwen waarmee je in *SL* door het leven gaat. Dit poppetje kun je tot in details creëren en dus kun je er een evenbeeld van jezelf van maken. Met dit poppetje kun je van alles. Je kunt ermee werken in de virtuele fabriek of op kantoor. Je kunt naar de bioscoop, met vrienden naar het strand en op vliegvakantie naar New York.

Dit alles kost wel geld. Virtueel geld, wel te verstaan. Het werkt heel simpel. Je maakt wat echte euro's of dollars over op de rekening van de makers van het systeem en zij storten dan de virtuele valuta op de virtuele bankrekening. Natuurlijk verdienen je ook geld door in *SL* te werken of te handelen. Het virtuele geld is ook weer in echt geld te verzilveren, dus als je in *SL* rijk wordt, dan ben je dat in het échte leven óók. Dit heeft erin geresulteerd dat er mensen zijn die in *SL* aannemer zijn en zo hun echte boterham verdienen. Wederom: een boeiende baan, lijkt mij: geld verdienen met handel in huizen die niet bestaan, behalve dan in een computerprogramma.

Hoe moet je dit kwalificeren? Is *Second Life* gewoon een leuk spel? Of zit er meer achter? Grote bedrijven doen inmiddels volop mee in *SL*. De woordvoerders leggen deze participatie uit als een uitermate geschikte mogelijkheid om te bezien wat cliënten echt willen. In *SL* laat de mens zijn gêne vallen en komen zijn ware behoeftes naar boven. Als men deze kent, kunnen bedrijven in het echte leven daar op inspelen, d.w.z. producten leveren en diensten verlenen, die inspelen op de diepste wensen van de klant. Het gaat dan om wensen die tot nu toe niet aan de oppervlakte waren gekomen, omdat ze wegens gêne niet werden geuit – gêne vanwege taboes of moraal. Ongeschreven recht, omgangsvormen en andere ethische waarden die in onze samenleving een belangrijke rol spelen, vallen blijkbaar weg op het moment dat een mens anoniem kan samenleven en zijn tweede ik vanaf de bureaustoel kan inzetten, zonder dat iemand achter zijn 'ware identiteit' komt.

Het goddelijke en het geluk...

De naam die het digitale poppetje van de makers van het systeem kreeg, is veelzeggend: *Avatar*. Zoals ik al aangaf, duidt de naam op de wens om het goddelijke uit het diepste binnenste van de gebruiker aan de oppervlakte te brengen. Wat de gebruiker in het echte le-

ven niet doet, om welke reden dan ook, kan hij in *SL* wél doen. Niets belemmert hem of haar daar.

In *SL* is de gebruiker veelal gelukkiger dan in 'First Life', het echte leven. Desgevraagd gaf een jongen, die volop gebruik maakte van *SL* dat onomwonden aan: "Ja, je kunt wel zeggen dat ik in *Second Life* gelukkiger ben dan hier..." Alleen al daaruit blijkt het gevaar dat achter dit krankzinnige plan om het goddelijke naar voren te halen, schuil gaat: Een deel van de menselijke geest wordt weggegeven aan een niet bestaand poppetje op een beeldscherm. Men ervaart emotionele gevoelens als gevolg van het overkomen van en acteren in niet bestaande, virtuele omstandigheden. En dat is gevaarlijk... Heel gevaarlijk!!!

De kans dat de gevoelens die men in het reële leven en in *SL* heeft, gaan conflicteren is groot. De voorbeelden zijn er ten overvloede. Iemand heeft honger of slaap, maar deze behoeften worden genegeerd omdat het geluksgevoel van de *Avatar* wordt geprefereerd boven het gevoel van de fysieke behoefte. Dit kun je niet al te lang volhouden, tenzij je een snuif cocaïne neemt om wakker te blijven en een reep Mars verorbert tegen de honger. Je raakt onverschillig over het feit dat je werkelijke lichaam hieraan op den duur stuk gaat, want de gevoelens van geluk zijn er tóch... dankzij de *Avatar*. Iemand speelt hele nachten door, meldt zich keer op keer ziek op het werk en verspeelt na een paar maanden zijn baan... Een ander heeft geen tijd meer voor vrouw of vriendin en/of kinderen. Want elk uurtje dat vrij is zit hij achter de computer. Het gaat namelijk wel om je eigen – lees: *Avatars* – welzijn...

Een verlamde jongen, die op een rolstoel aangewezen is, bouwde een *Avatar* die wél gewoon kon lopen. Hij vond dit prachtig, want op die manier kon hij dingen doen die hij nog nooit gedaan had. Ook behandelde mensen (*Avatars*) in *SL* hem anders, volwaardig... Dit gaf hem een goed gevoel. Het gevoel dat hij als volwaardig mens kon meedoen...

Een 'gewoon' spel?

Nu kan men, zoals dat heet, alles 'stuk relativeren'. Je kunt zeggen dat het een simpel spel is, waar mensen op een grappige manier interactief met elkaar om kunnen gaan. Toch zal iemand die het bovenstaande op zich laat inwerken, niet zo luchthartig reageren. Er zit méér achter deze 'hype'. Alleen de naam van het 'ras' speel-poppetjes getuigt daarvan. Hier is over nagedacht... Men belooft het goddelijke in de mens naar boven te brengen. Het tegendeel kon wel eens plaatsvinden: het opgaan in dit spel kon wel eens heel gemakkelijk leiden tot een complete vorm van schizofrenie bij die mensen die zich in de 'gewone' werkelijkheid niet helemaal

gelukkig voelen en die vinden dat dat geluksgevoel dan maar ergens anders gehaald moet worden.

Soms overkwam het me dat ik in de kerk bij de lezing van de Wet dacht dat het verbod op beelden niet meer actueel was. Nu weet ik beter: "gij zult u voor hen niet buigen, noch hen dienen." In *SL* wordt in de vorm van Avatar een afbeelding gemaakt, die het goddelijke in zich moet hebben. Het ergste is dat het ook nog eens je virtuele zelf betreft, die je op dat moment dient en vereert.

Wat hiervan te denken?

Hoe 'goddelijk' de virtuele wereld door al haar 'goddelijke' inwoners is, bleek wel uit een persbericht dat laatst in de landelijke dagbladen stond. Justitie is zich aan het beraden over de vraag of virtuele kinderporno, dat in *SL* is opgedoken, strafbaar is of niet. Vooral nog lijkt dit niet zo te zijn, want de Nederlandse wetgeving is alleen van kracht ter bescherming van *werkelijke* mensen. Het bizarre is dat er binnenkort mogelijk wetgeving ontwikkeld moet worden ter bescherming van niet bestaande creaties.

Overigens: de *Evangelische Omroep* is van mening mee te moeten doen aan *Second Life*. Er konden in *SL* eens mensen op zoek gaan naar God. Ook moet je volgens hen in *SL*, net als op aarde, een brief kunnen sturen naar God. Deze komt dan automatisch bij de virtuele EO aan. Zij kunnen deze dan naar eigen goeddunken behandelen.

Naar mijn idee geen goede zet, gezien de gevaren die aan *SL* kleven en vooral: gezien de doelstelling van het brein achter deze operatie. "Gij zult als God worden", fluisterde de slang. Wat ervan gekomen is, weten we allemaal...

Paasfeest!

Zingt nu verheugd met grote vreugd,
komt, dat ons lied God nu prijze.
Ja, groot en klein, van harte rein,
mogen de Heer dank bewijzen.
Heil van de Heer kwam tot ons neer;
wij hebben 't woord van Hem gehoord,
dat Hij verrees van de doden

Hij heeft met macht door Godes kracht
voor ons de vijand verslagen.
In Hem verscheen door zijn dood heen
't leven, dat Hij op doet dagen.
Hij, als het Hoofd, heeft ons beloofd,
dat op zijn woord de hemelpoort
voor ons zal worden ontsloten.

Zingt lof en dank met blijde klank
voor onze Heer te allen tijde;
en wilt zijn eer steeds meer en meer
door woord en werken verbreiden.
Hij zal hierna ons uit gena
bij onze dood, vrij van de nood,
tot de eeuw'ge vreugde doen ingaan

Georg Vetter

(Gezang 182 Gezangboek van de Evangelische
Broedergemeente in Nederland)

De conferentie op 21 april

Ook in dit nummer herinneren wij de lezers en belangstellenden aan de Conferentie van de Vrienden van dr. H.F. Kohlbrugge, die gehouden wordt op D.V. zaterdag 21 april a.s. te Vianen. In de ochtend zal dr. M. Verduin (Zeist) een referaat houden over: dr. H.F. Kohlbrugge en het maatschappelijk leven. In de middag zal ds. Hansfrieder Hellenschmidt, voorzitter van de Bekenntnisbeweging "Kein anderes Evangelium" ons informeren over de kerkelijke situatie in Duitsland. Tevens zal dr. Klink een kort referaat houden over "Doet aan de gehele wapenrusting Gods". De leiding van de conferentie berust bij de heer T. van Es (Alblasserdam), die ook de korte meditatie verzorgt.

De kerk is open om 10.00 uur en de samenkomst wordt geopend om 10.30 uur. De middagbijeenkomst begint om 13.30 uur.

De kerk in Vianen is zowel met eigen vervoermiddel als met het openbaar vervoer heel gemakkelijk te bereiken. Er zijn verschillende buslijnen vanuit Utrecht naar Vianen. Als u met het openbaar vervoer komt, kunt u het best op het Centraal Station in Utrecht lijn 63 nemen.

Tot slot: er is ook gelegenheid om voor de lunch gebruik te maken van de broodmaaltijd. U kunt zich daarvoor opgeven bij de secretaresse mevrouw G.M. van Ommen-Middelkoop, Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen, tel. 0529-456729. De kosten van de broodmaaltijd zijn: € 5,50. U wordt verzocht u op te geven voor 14 april a.s.

Er is ook gelegenheid om onder het genot van een kop koffie of thee de meegebrachte boterham in de kerk te gebruiken.